

Sygn. akt V ACa 1365/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Ewa Kaniok

Sędziowie: SA Bogdan Świerczakowski (spr.)

SO (del.) Bernard Chazan

Protokolant: sekr. sądowy Anna Łachacz

po rozpoznaniu w dniu 23 listopada 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Fundacji (...) w W.

przeciwko P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 31 marca 2017 r., sygn. akt IV C 180/13

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie poczynszy od dnia 7 listopada 2016 roku i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Bernard Chazan Ewa Kaniok Bogdan Świerczakowski

Sygn. akt V ACa 1365/17

UZASADNIENIE

Fundacja Sportowa Akademia w W. (obecna nazwa: Fundacja (...)) wniosła pozew o zasądzenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym od P. w W. (dalej także: (...)) kwoty 177.428 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu, tytułem odszkodowania za niewykonanie przez pozwanego umowy nr (...) zawartej przez strony w dniu 11 maja 2009 r.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym w dniu 23 stycznia 2013r. referendarz sądowy uwzględnił powództwo. Pozwany w przepisany terminie wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty, w którym wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

W piśmie z dnia 6 czerwca 2013r. powód rozszerzył powództwo o kwotę 900.000 zł z ustawowymi odsetkami, tytułem odszkodowania za niewywiązywanie się przez (...) z realizacji zleceń przewozów autokarowych na poziomie 75.000 zł netto miesięcznie za okres od czerwca 2012r. do maja 2013r. (12 x 75.000 zł).

W piśmie z dnia 19 lutego 2016 r. powód wniósł o zasądzenie dalszych kwot: 1.050.000 zł i 1.275.000 zł także z ustawowymi odsetkami.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił powództwo w całości (z uwzględnieniem obu rozszerzeń) i obciążył pozwanego w całości kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że 11 maja 2009 r. strony zawarły umowę na mocy której (...) powierzył powodowi jako przewoźnikowi świadczenie na swoją rzecz usług przewozu autokarowego, począwszy od 1 czerwca 2009 r. W imieniu (...) umowę podpisali Prezes - G. L. i Sekretarz Generalny - Z. K., a w imieniu powoda – Prezes Zarządu – W. Ż..

Na mocy postanowień umownych obowiązkiem przewoźnika było dołożenie wszelkiej staranności by sprzęt autokarowy używany do realizacji zleceń był w pełni sprawny i spełniał wszelkie niezbędne standardy wymagane przy świadczeniu tego typu usług (§ 1 umowy). Realizację tych zleceń przewoźnik miał wykonywać taborem własnym lub wynajętym od innych przewoźników. Rozliczenia pomiędzy stronami miały następować w okresach miesięcznych, według obowiązujących na rynku stawek wynajmu autokarów. Szczegółowe stawki wynajmu zawarte były w załączniku (...) do umowy. Strony zawarły umowę na czas nieokreślony z prawem wypowiedzenia jej na koniec każdego roku ze skutkiem na koniec roku następnego (§ 4 umowy). Wszelkie koszty związane z funkcjonowaniem transportu podczas realizacji zlecenia pokrywał przewoźnik i miał je rozliczyć z (...) na zasadach wskazanych w załączniku (...) do umowy. Ponadto przewoźnik miał obowiązek w trakcie całego wynajmu dbać o właściwy wizerunek (...).

Aneks nr (...), wchodzącym w życie z dniem 15 września 2010 r., strony zmieniły § 6 umowy, postanawiając, że w określonych sytuacjach naliczane będą kary umowne, przyjęły nowe stawki za przewozy autokarowe i sprzętu i zawarły inne jeszcze ustalenia, dotyczące wzajemnych rozliczeń stron.

W dniu 1 listopada 2010 r. strony zawarły aneks nr (...) do umowy. Dokument ten został podpisany przez Prezesa (...) G. L., Sekretarza Generalnego - Z. K. i Prezesa Zarządu powoda – W. Ż.. Na aneksie znalazły się pieczętki w/w osób, oprócz tego na dokumencie tym znalazł się podpis i pieczętka radcy prawnego K. R., która opiniowała aneks pod względem formalno-prawnym.

Na mocy aneksu nr (...) strony zmieniły dotychczasowe brzmienie § 4 zawartej umowy, który w nowym brzmieniu nałożył na pozwanego obowiązek zapewnienia powodowi w okresie obowiązywania umowy realizacji zleceń na korzystanie z transportu autokarowego powoda na poziomie średnio kwoty 75.000 zł netto miesięcznie i zastrzegł każdej ze stron możliwość wypowiedzenia umowy ze skutkiem na koniec roku, z terminem wypowiedzenia 36 miesięcy licznym od końca roku, w którym umowa została wypowiedziana. Aneks objął także zmianę § 6 umowy.

W 2011 roku G. K., ówczesny pracownik Fundacji w dziale dotyczącym transportu, a od 2012 roku Prezes Zarządu, potajemnie nagrywał swoje rozmowy z przedstawicielami pozwanego, m.in. z G. L. i Z. K.. Przed Walnym Zgromadzeniem Delegatów (...) w dniu 25 listopada 2011r. doszło do upublicznienia tych nagrań. Po tych nagraniach G. K. złożył zawiadomienie do Prokuratury, zarzucając przedstawicielom (...) działania niezgodne z prawem, korupcyjne. Wielokrotnie też wypowiadał się w mediach na temat pozwanego oraz osób pełniących funkcje we władzach (...) przedstawiając ich w niekorzystny i nieprzychylny sposób.

Uchwałą z dnia 30 listopada 2011r. Zarząd (...) upoważnił osoby uprawnione do działań prawnych w imieniu (...) do wypowiedzenia umowy zawartej z powodem, przy równoczesnym zaproponowaniu kontrahentowi skróconego terminu wypowiedzenia do dnia 31 grudnia 2011r. i w piśmie z 18 kwietnia 2012 r. pozwany oświadczył powodowi, że odstępuje od wiążącej strony umowy. Wskazaną podstawą złożonego oświadczenia były zarzuty pod adresem powoda dotyczące szeregu działań nieetycznych i godzących w interes (...), w tym przejawiające się m.in. w inspirowaniu i rejestrowaniu rozmów z członkami zarządu (...) ich ujawnianiu oraz podejmowaniu innych czynności mających na celu zdyskredytowanie pozwanego, w tym w szczególności w środowisku sportowym oraz wobec opinii publicznej. Następnie powód otrzymał pisemne oświadczenie o anulowaniu wszystkich zamówień złożonych w wykonaniu umowy a jeszcze nie zrealizowanych, w tym zamówień transportu autokarowego na turniej im. B. z dnia 18 kwietnia 2012r. –

zamówienia na dzień 28.04.2012 i 1 i 5.05.2012r. (W., P.), zamówienie na konsultacje –(...) z 11 kwietnia 2012r. – zamówienie na 27 kwietnia 2012 r. (G. – W.), zamówienie na konsultacje przez M.E. z 18 kwietnia 2012 r. – zamówienie na dzień 27.04., 2.05.2012 (G. – P.) 11 lub 14.05.2012 (B. – W.).

Powód zakwestionował przytoczone przez pozwanego podstawy rozwiązania umowy. W konsekwencji (...) w piśmie z 28 maja 2012 r. podtrzymał złożone oświadczenie wskazując dodatkowo, że należy je traktować jako wypowiedzenie umowy i przywołując za podstawę oświadczenia dodatkowo: „przepisy kodeksu cywilnego o zleceniu w związku z paragrafem 3 wskazanej umowy”.

Pismem z 8 maja 2012 r. powód poinformował pozwanego o wystawieniu faktury na kwotę odpowiadającą różnicy wartości zleceń gwarantowanych powodowi § 4 umowy liczonej za okres od 1 stycznia do 30 kwietnia 2012 r. (75.000 zł netto miesięcznie x 4 miesiące = 300.000 zł), a wartością zleceń faktycznie udzielonych w tym okresie opiewających na kwotę 197.572 zł netto. Swoje stanowisko następnie skorygował, doręczając w dniu 12 czerwca 2012 r. notę obciążeniową na kwotę 102.428 zł. W dniu 25 czerwca 2012 r. powód doręczył pozwanemu kolejną notę obciążeniową, na kwotę 75.000 zł, która odpowiadała równowartości kwoty gwarantowanych zleceń na przewozy autokarowe jakie winien otrzymać za miesiąc kolejny obowiązywania umowy tj. maj 2012 roku, z terminem płatności 3 dniowym. Nota została doręczona pozwanemu z dniem 25 czerwca 2012 r.

(...) w dniu 19 grudnia 2012r. złożył zawiadomienie do Prokuratury Rejonowej (...) w W. o podejrzeniu popełnienia przestępstwa fałszerstwa polegającego na sfalszowaniu podpisów G. L. i Z. K. pod dokumentem datowanym na 1 listopada 2010 r. – aneksem nr (...) do umowy lub przerobienia tego dokumentu. Postępowanie w tym przedmiocie zostało umorzone

Pismem z dnia 27 maja 2013r., doręczonym tego samego dnia pozwanemu, powód złożył notę obciążeniową na kwotę 900.000 zł za okres od 1 czerwca 2012 r. do 31 maja 2013r. i wniósł o jej uregulowanie w terminie 3 dni, a następnie wystawił jeszcze noty księgowo: na kwotę 1.050.000 zł za okres od czerwca 2013 r. do 31 lipca 2014 r. i na kwotę 1.275.000 zł, obejmującą okres od 1 sierpnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.

W ramach oceny dowodów Sąd stwierdził, że ustalając, iż podpisy na aneksie nr (...) są autentyczne, kierował się nie budzącą wątpliwości opinią Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji w W., jak również zeznaniami osób, których podpisy widnieją na dokumencie.

Zdaniem Sądu I instancji roszczenie zasługiwało na uwzględnienie w całości. Stosownie do § 4 umowy zmienionego aneksem nr (...), (...) poczynając od 1 listopada 2010 r. zobowiązał się zapewnić powodowi realizację zleceń w zakresie przewozów autokarowych na poziomie 75.000 zł netto miesięcznie. Pozwany nie wywiązał się z tego obowiązku, przy czym jego oświadczenie o odstąpieniu od umowy nie wywołało opisanego w nim skutku, lecz stanowiło wypowiedzenie umowy. Informując członków zarządu (...) o nieprawidłowościach w Związku, G. K. działał jako osoba prywatna, nie pełniąc w tym momencie żadnych funkcji w organach powodowej Fundacji. W tym okresie był bowiem jedynie pracownikiem Fundacji na stanowisku Koordynatora ds. (...). Ponadto stroną umowy była osoba prawna a nie G. K., osoba prawna nie może ponosić konsekwencji zachowań osób trzecich, jeżeli działania te nie pozostają w związku z działalnością Fundacji. Zachowania G. K. pozostawały bez żadnego związku z treścią łączącej strony umowy oraz z jej wykonaniem. Pozwany nie wykazał, że powodowa Fundacja podejmowała działania przeciwko (...), które godziłyby w wizerunek Związku.

Nie mają również zastosowania w stanie faktycznym sprawy przepisy powołane w uzasadnieniu pisma pozwanego z dnia 18 kwietnia 2012 r. Art. 493 § 1 k.c. odnosi się do niemożności świadczenia, co w odniesieniu do powoda nigdy nie miało miejsca. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęty jest pogląd, że „niemożność świadczenia winna być oceniana obiektywnie, jako świadczenie którego nie może spełnić nie tylko dłużnik ale i żadna inna osoba.” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2002r., III KKN 1015/99).

Stosownie zatem do § 4 umowy bieg 3-letniego terminu jej wypowiedzenia rozpoczął się 1 stycznia 2013 r. i skończył z końcem roku 2015. Dłużnik (pозwany) zobowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania

lub nienależytego wykonania zobowiązania, na podstawie art. 471 k.c. Żądanie powoda mieści się w granicach wyznaczonych art. 361 § 1 k.c. Pozwany nie wykonał właściwie umowy, a mianowicie nie wywiązał się z zobowiązania zlecenia powodowi świadczenia usług przewozowych i wypłaty wynagrodzenia w kwocie 75.000 zł miesięcznie. Roszczenie co do wysokości zostało, wbrew twierdzeniom pozwanego, należycie wykazane. Powód dołączył noty księgowe na następujące kwoty: 177.428 zł, 900.000 zł, 1.050.000 zł, 1.275.000 zł, wystawione w oparciu o warunki umowy. Zgodnie z art. 363 § 1 k.c. strona pozwana winna zapłacić powodowi odszkodowanie w wysokości stanowiącej sumę tych kwot. Jako podstawę orzeczenia o odsetkach Sąd wskazał art. 481 § 1 i 2 k.c., a o kosztach - art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Pozwany wniósł apelację, skarżąc wyrok w całości. Zarzucił naruszenie art. 193 § 3 w zw. z art. 321 § 1 k.p.c., art. 193 § 2¹ i § 3 k.p.c. oraz art. 217 k.p.c., art. 233 k.p.c., art. 65 w zw. z art. 746 k.c., a także art. 363 § 1 k.c. i art. 471 w zw. z art. 6 k.c.

Apelacja zawiera wniosek o uchylenie wyroku w części zasądzonej kwotę 2.325.000 zł z ustawowymi odsetkami i umorzenie postępowania w tym zakresie oraz oddalenie powództwa w pozostałej części i zasądzenie od powoda kosztów procesu, ewentualnie zmianę wyroku i oddalenie powództwa w całości.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Pełnomocnik powoda (radca prawny) złożyła w dniu 19 lutego 2016 r. pismo procesowe rozszerzające powództwo o kwotę 2.325.000 zł z odsetkami wraz z załączonymi, dwoma nowymi dowodami (k.702-707) w dwóch egzemplarzach, zgodnie z zasadą, że odpis pisma procesowego zawierający rozszerzenie powództwa nie podlega doręczeniu na podstawie art. 132 § 1 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2016 r., III CZP 95/15, OSNC 2017/1/7). Odpis tego pisma nigdy nie został doręczony stronie przeciwnej, lecz umieszczono go przy okładce w IV tomie akt sprawy, razem z innymi odpisami i znajduje się tam do chwili obecnej. W związku ze złożeniem pisma nie zostało zresztą wydane zarządzenie sędziego o doręczeniu odpisu. Jak wynika z treści apelacji, strona pozwana nie zapoznała się pismem rozszerzającym powództwo, ani tym wszytym do akt sprawy, ani z egzemplarzem przypiętym do okładki. O kolejnym rozszerzeniu pozwu dowiedziała się z wyroku.

Nie doręczając odpisu pisma z 19 lutego 2016 r. Sąd uchybił art. 193 § 3 k.p.c., ze skutkiem w postaci naruszenia prawa do obrony pozwanego, o jakim mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c. Kwalifikując owo zaniechanie Sądu I instancji w ramach nieważności postępowania, Sąd Apelacyjny zarazem nie podzielił koncepcji do której odwołał się skarżący, wywodzonej z treści art. 193 § 3 w zw. z art. 192 k.p.c., według której wyrokując także co do roszczenia rozszerzonego w piśmie nedoręczonym pozwanemu, sąd orzeka niejako ponad „skutecznie zgłoszone żądanie strony”, co miałyby skutkować uchyleniem wyroku w części i umorzeniem postępowania na podstawie art. 386 § 3 k.p.c., przy zastosowaniu art. 321 § 1 k.p.c. Ten ostatni przepis zakazuje orzekania „co do przedmiotu który nie był objęty żądaniem” oraz „ponad żądanie”. Zatem dla stwierdzenia, że doszło do rozszerzenia powództwa decydujące jest już samo zgłoszenie żądania w formie pisma procesowego (art. 193 § 2¹ k.p.c. w zw. z art. 187 k.p.c.), a nie dopiero zaistnienie stanu zawisłości sporu, o czym stanowi art. 192 k.p.c. Innymi słowy, zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można mówić o orzeczeniu ponad żądanie, jeśli roszczenie o którym sąd orzekł zostało w sprawie zgłoszone, a jedynie wskutek uchybienia sądu nie nadano mu biegu, w szczególności nie doręczono odpisu pisma stronie przeciwnej (kwestie fiskalne co do zasady reguluje w takim przypadku art. 130³ § 2 k.p.c., który nie uzależnia nadania sprawie biegu od uiszczenia opłaty od rozszerzonego powództwa).

Prawo pozwanego do zaznajomienia się z treścią dochodzonego od niego roszczenia i podjęcia obrony jest elementarnym uprawnieniem procesowym, które w przypadku pozwu zapisane zostało w art. 206 § 1 k.p.c. oraz w art. 207 § 1 k.p.c. Obowiązek doręczenia pisma procesowego zawierającego rozszerzenie powództwa wynika z art. 193 § 3 k.p.c. Doręczenie pozwanemu pisma zawierającego zmianę i odpowiadającego wymogom pozwu zabezpiecza interesy pozwanego i umożliwia podjęcie mu obrony (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 1974 r., III CRN

343/73, OSP 1975/6/139). Odpowiednio, niedoręczenie pisma, w przypadku niezapoznania się z nim przez pozwanego w inny sposób przed wyrokowaniem (na przykład podczas przeglądania akt sprawy), uniemożliwia podjęcie obrony. W taki właśnie sposób pozwany został pozbawiony możliwości obrony swych praw.

Powód zauważa, że taka sama jest podstawa faktyczna rozszerzonej części powództwa jak jego pierwotnej postaci, a jedynie obejmuje odszkodowanie naliczone za dalsze okresy. Trzeba podkreślić, że opisane prawo do obrony przysługuje pozwanemu przed każdym zgłoszonym roszczeniem, niezależnie od jego charakteru i uzasadnienia. Natomiast okoliczność, że chodzi o odszkodowanie naliczane za dalsze okresy w ten sam sposób jak dochodzone w pozwie i w piśmie po raz pierwszy rozszerzającym powództwo, kwalifikuje wyrok – zdaniem Sądu Apelacyjnego – jako w całości wydany w warunkach nieważności postępowania (w odniesieniu do całego zgłoszonego w procesie żądania). Nie chodzi tu ani o nowe roszczenie oparte na innej podstawie faktycznej, ani też o podmiotowe rozszerzenie powództwa. Uznanie, że w przedstawionych okolicznościach Sąd nie uchybił art. 379 pkt 5 k.p.c. co do części żądania i uchylenie wyroku z powodu nieważności tylko co do kwoty 2.325.000 zł z ustawowymi odsetkami, oznaczałoby jedynie iluzoryczne zrealizowanie uprawnień procesowych strony pozwanej, gdyż rozstrzygnięcie co do kwoty 1.077.428 zł z odsetkami, z racji zbieżności podstawy faktycznej, miałoby istotny, wręcz przesądający wpływ na ponowne rozpoznanie sprawy o zasądzenie kwoty 2.235.000 zł. Takie sztuczne rozdrobienie jednego roszczenia powodowałoby przesądzenie przed ostatecznym rozpoznanem całej sprawy, problemów występujących w odniesieniu do całego żądania. Zagadnienia sporne są tożsame dla całego roszczenia i obejmują zarówno zasadę odpowiedzialności jak i jego wysokość - jednakowego sposobu naliczania odszkodowania za każdy okres objęty pozwem.

Kwestia mechanizmu naliczania szkody została przez pozwanego poruszona dopiero w apelacji, ale niepodobna twierdzić, że chodzi o zarzut spóźniony, w sytuacji gdy pozwany nie miał wcześniej świadomości co do zakresu rozpoznawanego roszczenia (co do 2/3 jego wysokości). Sąd Apelacyjny nie znajduje w tym wypadku podstaw do odstąpienia od zasady wynikającej z art. 381 k.p.c., że sąd drugiej instancji uwzględnia nowe twierdzenia i dowody, a jedynie wyjątkowo może je pominąć (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., II CSK 362/11 i z dnia 6 maja 2003 r., I CK 393/02).

Jak wynika z przytoczonych motywów zaskarżonego rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo przy stwierdzeniu że pozwany nie wykonał właściwie umowy, a mianowicie nie wywiązał się z zobowiązania zlecenia powodowi świadczenia usług przewozowych i wypłaty wynagrodzenia w kwocie 75.000 zł miesięcznie, przy czym uwzględnione zostały noty księgowe wystawione przez powoda. Tym samym Sąd nie rozpoznał istoty roszczenia odszkodowawczego. W istocie nie uwzględnił bowiem, że powód nie domaga się zasądzenia wynagrodzenia przewidzianego umową, ale odszkodowania, które już prima facie nie może być utożsamiane z tymże wynagrodzeniem, nawet bez zarzutów ze strony pozwanego. A ściślej rzecz ujmując, z kwotą określoną w aneksie jako wartość wynajmu gwarantowanego przez (...) w każdym miesiącu trwania umowy.

Według przyjmowanej na gruncie polskiego prawa cywilnego metody dyferencyjnej rozmiar podlegającej naprawieniu zgodnie z art. 361 § 2 k.c. szkody majątkowej ustala się przez porównanie dwóch stanów majątkowych: tego, w jakim rzeczywiście poszkodowany znajduje się w chwili ustalania szkody i stanu hipotetycznego, to znaczy tego, w jakim znajdowałby się w chwili ustalania szkody, gdyby nie nastąpiło zdarzenie będące przyczyną szkody (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1957 r., II CR 304/55, OSNCK z 1958 r. Nr 3, poz. 76, z dnia 14 stycznia 2005 r., III CK 193/04, OSP z 2006 r., nr 7-8, poz. 89 i z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 544/09, OSNC-ZD z 2010 r. Nr 4, poz. 113 oraz uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów SN z 22 listopada 1963 r., III PO 31/63, OSNCP 1964, nr 7-8, poz. 128). W okolicznościach sprawy porównania wymagałby stan majątkowy jaki zaistniał w wyniku zaniechania realizowania umowy, ze stanem, jaki miałby miejsce w przypadku, gdyby pozwany korzystał z usług powoda. Z jednej strony więc należałoby wziąć pod uwagę co powód zaoszczędził nie świadcząc usług i ewentualnie zyskał wykorzystując swój tabor dla realizowania innych umów, ale też co ewentualnie stracił licząc na wykonywanie umowy, a z drugiej – należałoby uwzględnić koszty jakie ponosiłby powód gdyby pozwany najmował autokary w spornym okresie. Trzeba przy tym mieć na uwadze fakt, że to na powodzie spoczywa ciężar udowodnienia wysokości szkody i jej wysokości, zgodnie z

art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. Jak wynika z powyższych rozważań, wskazanie tylko na § 6 umowy i powołanie się przez powoda na własne noty księgowe, nie daje pojęcia o wysokości szkody i nie mogło być uznane za wystarczające.

W toku ponownego rozpoznania sprawy, przed rozważeniem wysokości szkody (co może nawet wymagać zastosowania art. 232 zd. 2 k.p.c.), powinien Sąd wszakże szerzej rozważyć znaczenie dodatkowych otworów na stronie 2 aneksu (...), typowych dla śladów powstałych po użyciu zszywacza metalowego, których istnienie potwierdziła opinia biegłych. Niewystarczające jest w tej mierze posłużenie się tylko regułą ciężaru dowodu. Na przykład w zeznaniach świadka G. L. znalazło się stwierdzenie dotyczące tej kwestii, wskazujące na związek strony 2 aneksu (...) z aneksem nr (...), które winno zostać ocenione przez Sąd. Powinien też Sąd – w kontekście zarzutów strony pozwanej aktualnych na tym etapie postępowania, a więc nie dotyczących już autentyczności podpisów ale integralności dokumentu – ocenić dlaczego treść aneksu nr (...) w znacznej mierze powtarza treść aneksu nr (...). I w tym zakresie może ewentualnie zachodzić potrzeba przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego. Wreszcie, zbadanie zasady odpowiedzialności nie może się obejść bez ponownego rozważenia znaczenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy, z odniesieniem się do stanowiska strony pozwanej, także zaprezentowanego w apelacji. Przesądzenie tej kwestii przez Sąd Apelacyjny byłoby przedwczesne, wobec uchylenia wyroku z powodu nieważności postępowania.

Z przedstawionych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. Postępowanie zostało zniesione począwszy od pierwszego po złożeniu pisma rozszerzającego powództwo, terminu rozprawy. Od tego czasu pozwany podejmował obronę w węższym zakresie niż powód popierał powództwo.

Bernard Chazan Ewa Kaniok Bogdan Świerczakowski

